

Oorlogsverhaal Johan Bouwer

Opgetekend door zijn zoon Rob Brouwer

Redactie Oorlogsverhalen.com: Marco König

Op transport gesteld naar Japan

Op 15 augustus 1945 kwam er een einde aan de oorlog tussen Japan en de Geallieerden. Keizer Hirohito van Japan gaf opdracht tot capitulatie na de verwoestende atoombomben op Hiroshima en Nagasaki. Op 2 september 1945 werd de onvoorwaardelijke overgave getekend aan boord van het Amerikaanse slagschip Missouri dat voor anker lag in de baai van Tokio.

Han Brouwer behoorde bij de eerste groep krijgsgevangenen, vrijgelaten uit de kampen in Japan. Hij was getuige van de ondertekening van de onvoorwaardelijke overgave door Japan nu 70 jaar geleden. Deze overgave maakte niet alleen een einde aan de tweede wereldoorlog in Zuid-Oost-Azië, maar ook in Nederlands-Indië.

Dit verhaal is opgetekend naar aanleiding van interviews met voormalige Officier van Gezondheid, de arts Johan Brouwer geboren in 1912 in Semarang Nederlands-Indië, die zijn zoon Rob Brouwer maakte voor zijn overlijden in 2009. Krijgsgevangen gemaakt door het Japanse leger na de val van de havenstad Tjilatjap op Java, werd hij met vele anderen op transport gesteld naar Siam (Thailand) om er als arts te werken in de kampen aan de Birma dodenspoorweg. Dit is een deel uit zijn verhaal: op transport gesteld naar Japan.

70 jaar geleden in Japan als krijgsgevangene bevrijd

Dit verhaal is opgetekend naar aanleiding van interviews met voormalige Officier van Gezondheid, de arts Johan Brouwer geboren in 1912 in Semarang Nederlands-Indië, die zijn zoon Rob Brouwer maakte voor zijn overlijden in 2009.

Krijgsgevangen gemaakt door het Japanse leger na de val van de havenstad Tjilatjap op Java, werd hij met vele anderen op transport gesteld naar Siam (Thailand) om er als arts te werken in de kampen aan de Birma dodenspoorweg. Dit is een deel uit zijn verhaal. Op transport gesteld naar Japan.

Han Brouwer in 1946

Bevrijd uit krijgsgevangenkamp bij Tokio.

De Birma spoorweg was klaar. De spoorweg werd de dodenspoorweg genoemd. Het was juni 1944. De overlevenden moesten zich melden voor transport naar Japan. De oorlogsindustrie had arbeiders nodig. Alle Japanners waren onder de wapenen geroepen. Ook de artsen uit de kampen, zoals ik, werden ingedeeld bij de krijgsgevangenen. Ze zeiden tegen mij, jij hebt genoeg gedaan in de kampen blijf maar hier. Maar ik zei tegen mijn collega Sander, jij hebt vrouw en kinderen, binnenkort zijn de Amerikanen hier en ben je vrij. Ik ga

wel met de jongens naar Japan. Ik vertrok met krijgsgevangenen die mij kenden uit de kampen. Ze waren blij dat ik met hen meeging. Later hoorde ik het trieste bericht dat Sander was omgekomen bij een Amerikaans bombardement op de brug bij Camoan, over de rivier de Kwai. Hij werd bedolven onder rotsblokken.

Op transport naar Japan

Wij werden in Tamua door de Japanners ingescheept op de Rashin Maru, een schip dat al enkele malen was gebombardeerd en waarvan de brug was vernield. We voeren in een konvooi van 72 schepen begeleid door zes Japanse torpedootjagers via Singapore richting Japan. In Borneo werd olie gebunkerd. De Japanners hadden daar nog grote olievoorraden van de Nederlanders tot hun beschikking. We voeren vlak langs de kusten en kwamen aan in Manilla op de Filippijnen. Omdat het te gevaarlijk was om uit te varen, bleven we in de haven liggen. Op de Filippijnen werd er in tegenstelling tot Nederlands-Indië doorgevochten tegen de Japanners. Een van de koelies die goed Engels sprak, vertelde ons tijdens de bevoorrading, dat de Japanners flink in de knel zaten. Volgens hem wemelde het in de buurt van de Amerikaanse schepen en onderzeeërs en ze verwachtten dat die binnenkort zouden gaan landen.

Na een maand voeren we met die 72 schepen de haven uit, waarna de torpedootjagers zich in een kring bij ons voegden. We voeren met ons wrakkig vrachtschip vrij vooraan. Ik zat op het dek en zag hoe een van de torpedootjagers een enorme vaart begon te maken. Vrijwel tegelijkertijd vloog het schip de lucht in. Ik keek met twee Australische artsen naar het schip, dat na de explosie meteen zonk. Het ene schip na het andere zagen we de lucht in vliegen en ik dacht dat wij dadelijk aan de beurt zouden zijn. Die Amerikanen in die onderzeeërs konden onmogelijk weten dat wij met al die krijgsgevangenen hier aan boord zaten. Achter ons voer een tanker waarop we Japanse verpleegstertjes hadden zien lopen bij vertrek uit de haven. De tanker kreeg plotseling de volle laag. Het schip zonk binnen een paar minuten. We vroegen ons af of er overlevenden waren, maar steeds meer schepen werden in de grond geboord en op een gegeven ogenblik waren we met nog maar een paar schepen over. Een massaslachting had er plaats gevonden en wij waren hier als bij mirakel aan ontsnapt.

Tyfoon

We vervolgden onze koers en aan de noordkant van de Filippijnen aangekomen, kwamen we in een enorme tyfoon terecht. Het schip kraakte aan alle kanten. Vanwege de schade door eerdere bombardementen was er alleen een noodbrug voor de navigatie op het achterdek aangebracht. De golven die op het schip beukten waren meer dan twintig meter hoog. Het schip rolde en stampte en leek nauwelijks bestuurbaar. Ik zei tegen een paar Australiërs dat het schip zou kunnen breken als het zo door ging. We hadden geen zwemvesten, maar de aussies zeiden dat die, bij zo'n hoge zee, niet zouden helpen. Je overleeft het met zwemvesten toch niet.

We probeerden in de nacht wat te slapen, maar het schip bonkte en bonkte maar. Een patiënt van mij was er slecht aan toe. Ze hadden hem in het ziekenzaaltje onder het achterdek bij de

Australiërs gelegd. Ze vroegen of ik even wilde komen kijken. Ik kwam vanuit het vooronder aan dek en de golven sloegen meteen over me heen. Ik moest me overal aan vast houden om niet overboord te slaan. Door het buiswater zag ik niets meer. Het was ongelooflijk zwaar en plotseling zag ik mijn vader over de golven lopen. Hij zei tegen me: "Maak je niet druk Han, je patiënt waar je naar op weg bent, is al overleden." Mijn vader overleed toen ik 15 jaar oud was en ik werd van de begrafenis weggehouden. Toen ik uiteindelijk bij de Australiërs aankwam was de man inderdaad al overleden. Ik sprak een Australische collega en ik zei hem dat ik last had van hallucinaties. "Man je bent al 70 dagen op zee", zei hij. "Je bent verzwakt en hebt weinig gegeten. Je moet niet meteen denken aan hallucinaties." Ik ben teruggegaan naar het vooronder en toen ik de volgende dag wakker werd, was de zee een stuk kalmer geworden. De tyfoon was naar het land getrokken. We waren met vier schepen overgebleven en voeren, nadat er groente, fruit en wat vlees was ingeladen, de haven van Kilun (het vroegere Formosa) uit. Toen we bij een archipel met kleine eilandjes zuidelijk van Japan voeren, vroegen we de Japanners waar we ons bevonden. Zij antwoordden dat we bij Okinawa waren en dat we daar moesten wachten. Daar voegden nog vier schepen volgeladen met vrouwen en kinderen zich bij het konvooi, wat nu ook door Japanse torpedootjagers werd beschermd. Ik dacht toen al dat de Amerikanen in de buurt moesten zijn wanneer de Japanners vrouwen en kinderen uit Okinawa evacueerden.

We voeren langs de Rio Chiu archipel en voordat we in de Japanse stad Modji aankwamen werden we weer aangevallen door onderzeeërs. De schepen met vrouwen en kinderen voeren aan de buitenzijde van het konvooi. Een flink aantal schepen werden in de grond geboord, ondanks de dieptebommen van de torpedootjagers die ook flinke verliezen leden. Wij werden niet geraakt omdat we aan de binnenkant voeren. Maar ook hier opnieuw veel onschuldige burgerslachtoffers. De schepen vergingen met man en muis. Soms werden er een paar drenkelingen aan boord gehesen van de overgebleven vrachtschepen, maar veel overlevenden waren er niet.

Aankomst in Japan

In Modji, een Japanse havenstad, mochten we eindelijk van boord. We moesten daar op de kade gaan zitten. Ik herinner me heel goed dat ik daar een collega ontmoette, dokter Doppert. Hij was arts bij de MLD (Militaire Luchtvaart Dienst). Hij zei: "Hé Brouwer, hoe kom jij hier verzeild?" En ik vroeg hem op mijn beurt, hoe hij hier terecht was gekomen. "Ook met een schip.", zei hij. Mijn broer Guus werkte bij het uitbreken van de oorlog bij de MLD als boordwerktuigkundige. Ik wist niet dat hij ook krijgsgevangen was gemaakt en in Japan terecht was gekomen. Later hoorde ik dat hij in Nagasaki op de werf van Mitsubishi had gewerkt en de atoombom had overleefd, omdat hij na het werk op de werf in de mijnen was tewerkgesteld. En ik zat daar op de kade niet ver van Nagasaki, besefte ik me later. Na Modji voeren we naar Nagasaki waar we met treinen verder zouden gaan. We dachten dat we weer met een goederentrein naar kampen zouden worden getransporteerd, maar tot mijn stomme verbazing was het een personentrein met bankjes en kussentjes erop. Nog verbazingwekkender was, dat we in de trein eten kregen. We keken onze ogen uit. We

kregen een soort Japanse rijsttafel opgediend in een mandje. Dat we zo in de watten werden gelegd had zeker te maken met het feit dat de Amerikanen zo dichtbij waren, dachten we. De trein reed de hele nacht door en uiteindelijk kwamen we in het krijgsgevangenenkamp Kawasaki aan. Het kamp Kawasaki lag ten zuiden van Tokio en lag te midden van scheepswerven waar onderzeeërs werden gerepareerd. Compleet in strijd met de conventies van Geneve om krijgsgevangenen onder te brengen in een kamp dat gedeeltelijk over de dokken van de onderzeeërs was gebouwd.

Friendly fire

De Japanners hadden gewaarschuwd dat er bombardementen verwacht werden. Ik was daar samen met een Amerikaanse en een Australische arts verantwoordelijk voor de gewonden in de ziekenbarak. We hadden gevraagd of we hen uit de barak konden evacueren, maar dat werd geweigerd. Ze zeiden dat de Amerikanen de barak niet zouden bombarderen. Maar hoe konden ze vanuit de lucht zien dat het een ziekenbarak was. Onmogelijk. Er was geen P.O.W. (prisoners of war) op het dak geschilderd. Het enige wat we konden doen was de zieken en gewonden onder de bedden te leggen.

Op 13 juli 1945 om 2 uur in de nacht, werden we gebombardeerd. Het kamp kreeg meerdere voltreffers. Ik sprong samen met de Australische arts Harris door de ramen van de ziekenbarak naar buiten. Harris lag een meter naast me en ik merkte dat hij dood was. Ikzelf had alleen wat scherven in mijn rug maar merkte dat pas veel later. Ik was compleet de kluts kwijt na het bombardement. Er waren 200 doden en ongeveer 45 gewonden. We hadden geen verbandmiddelen, dus we kookten de pyjama's uit die we in stukken scheurden en als verband gebruikten voor de gewonden. Na vier dagen kwamen de Japanners om de gewonden af te voeren naar een Japans ziekenhuis. Ikzelf werd gedwongen afscheid te nemen van de gewonden. De bewakers zeiden dat ze genoeg Japanse artsen hadden voor de gewonden. Ik werd als enige Nederlander overgebracht naar een ander kamp, een officierskamp in de buurt van Tokio.

Vanwege de vlooien in de barakken lag ik te slapen bij de wasbakken van het kamp. Het was zomer dus niet te koud. Ik werd wakker en keek uit op de poort waar de Japanse bewaker in geen velden of wegen te bekennen was. De poort ging open en er kwam een man binnen die er allesbehalve Japans uitzag. Het was een Amerikaanse vlieger die zich met zijn parachute in veiligheid had gebracht. Zijn vliegtuig was door Japans afweergeschut neergehaald. Ik wist niet hoe laat het was. Ik had geen horloge meer, maar het begon al licht te worden. Waarschijnlijk nog voor zes uur in de ochtend. Hij had al uren gelopen en men had hem de weg naar het kamp gewezen. Tot zijn verbazing was hij niet gearresteerd. Onze geallieerde commandant bracht hem naar de Japanse kampcommandant om eten voor de nieuwe krijgsgevangene te regelen. Toen ze bij hem kwamen zei de Japanner in gebroken Engels "You go home", dat was alles. Het was 15 augustus 1945 en keizer Hirohito had bevel tot capitulatie gegeven na de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki waar volgens schattingen meer dan 250.000 doden vielen.

Onze bevrijding door de Amerikanen

We waren in een groepje aan het overleggen over de gebeurtenissen en zagen plotseling Amerikaanse toestellen overvliegen. Het waren er negen, die in drie rijen van drie over het kamp vlogen. We begonnen als gekken met van alles te zwaaien, doeken, kleding, lappen en dachten dat ze ons gezien hadden.

Even later kwamen ze terug, vlogen lager en zwaaiden met hun vleugels ten teken van groet. Na enige tijd kwamen ze terug en begonnen pakketten met voedsel uit te werpen met het heerlijkste voedsel wat je kon bedenken. Vooral de chocola en sigaretten waren favoriet. Maar het was ook gevaarlijk. Niet prettig als een pak van tien kilo bovenop je valt. We gebaarden om alles op het strand te droppen. Het strand lag vlakbij het kamp. We konden nu ook vrij het kamp in- en uitlopen. Terwijl we alle gedropte pakketten bij elkaar aan het graaien waren zagen we plots in de verte landingsboten richting het strand komen. Het waren zeker tien schepen met zwaarbewapende mariniers. Twee officieren stapten uit en zeiden: "Gefeliciteerd, jullie zijn vrij. Laat alles maar achter, neem alleen jullie papieren mee." We stapten in de boten en voeren weg van de kust, maar er was in geen velden of wegen een schip te bekennen. Na een kwartier varen zagen we een wit hospitaalschip opdoemen in de golf van Tokio. Het schip aan beide boorden beschilderd met rode kruisen was de Benevolence.

Aan boord gekomen moesten we meteen al onze kleding uitdoen en werden we met geigertellers gecheckt. Er werd ons verteld dat er twee atoombommen waren gevallen en iedereen moest worden nagekeken op fall-out. Iedereen die vanuit Japan aan boord kwam, werd onderzocht op radioactieve straling. We konden douchen en kregen nieuwe kleding. Onze oude kleding werd verbrand. De zieken en gewonden gingen naar de ziekenboeg terwijl we begeleid werden naar de eetzaal. De verpleegsters zeiden: "Jullie mogen van alles eten, maar niet te veel, jullie magen zijn dit voedsel niet meer gewend, je wordt anders doodziek."

De Japanse overgave

Nadat we opgelapt waren aan boord van het hospitaal schip, werden allen die niet ziek of gewond waren ondergebracht op schepen die in de baai van Tokio voor anker waren gegaan. Ikzelf werd samen met een groep ex POW-ers afgezet op de Amerikaanse torpedootjager Josselin (zie foto) en kregen de kooien van de officieren die zelf op het dek gingen slapen. De gezagvoerder kwam op een dag langs en zei: "Ik heb een mededeling voor jullie van generaal Mac Arthur. Hij heeft voor jullie een verrassing." Dat was op de 16e augustus. Op

Han Brouwer op de Josselin in 1945 (2^e rij, 2^e van links)

18 De arts Johan Brouwer werd krijgsgevangen gemaakt door het Japanse leger na de val van de havenstad Tjilatjap op Java in 1942. Hij werd daarna door de Japanners gedwongen als arts te werken in de kampen aan de Birma Spoorweg. In juni 1944 werd hij op transport gesteld naar Japan. Augustus lichtte de Josselin het anker en we voeren verder de baai van Tokio in, waar de gehele Geallieerde vloot Engelse en Amerikaanse oorlogsschepen voor anker lag. Op 2 september voeren we langs het Engelse slagschip de George V. Dat is nog maar een klein schip werd ons verteld. Even later zagen we het Amerikaanse slagschip Missouri van 55.000 ton. We gingen er aan boord en zagen bemanning, officieren en matrozen allemaal aangetreden staan en opgesteld op alle dekken. Wat was de verrassing? Ik wist nog niet wat er aan de hand was. "Dat kon toch niet allemaal voor ons zijn?", zeiden we. Zo'n ontvangst. In het midden stond een lange tafel met daaraan gezeten Generaal Mac Arthur, Admiraal Nimitz, ook onze Nederlandse admiraal Helfrich was daarbij. Wij stonden er vlakbij aangetreden en op een gegeven ogenblik zag ik ze aankomen. Met knikkende knieën. Die kleine Jappen met aangeborde Samoerai's die ze even later op de tafel moesten neerleggen en diepe buigingen maken voor het Geallieerde gezelschap. Door luidsprekers op alle dekken werd door Mac Arthur meegedeeld dat Japan de onvoorwaardelijke overgave tekende. Zoals iedereen was ik natuurlijk erg blij, maar wilde eigenlijk zo snel mogelijk naar huis, naar Java, naar Batavia waar de familie op mij wachtte.

De broers Guus en Han (rechts)

We werden met de Josselin afgezet in Tokio waar een transportvliegtuig ons naar Okinawa bracht. We waren met een groep van 25 man en werden door verpleegsters verwend. "Jullie zijn zo lang van huis geweest en hebben zoveel ontberingen moeten lijden." Ze waren vol medeleven. Na vier dagen vlogen we verder naar Manilla op de Filipijnen. Daar ontmoette ik mijn broer Guus die Nagasaki had overleefd. We kregen er via het Rode Kruis, de eerste brief van onze familie uit Batavia. In Manilla verbleven we een paar maanden en hoorden daar dat Soekarno en Hatta in Indonesië de onafhankelijkheid hadden uitgeroepen. We hadden geen flauwe notie wat er zich thuis al die jaren had afgespeeld. De Amerikanen vertelden ons, dat er niet zoveel zou gebeuren als Nederland in zou stemmen met de onafhankelijkheid van Nederlands-Indië. Ook de Amerikanen werden geconfronteerd met de Filipijnse onafhankelijkheid en stemden er mee in. "Business as usual", zeiden ze. Later hoorden we in Manilla dat de Nederlandse regering troepen wilde sturen, en de jongens uit de Japanse kampen, weer een geweer geven om in Nederlands-Indië te gaan vechten. De Amerikanen schudden met hun hoofd toen ze het hoorden en

zeiden: “Hoe halen ze het in hun hoofd om mensen die zoveel geleden hebben weer een uniform aan te trekken en te laten vechten. Ze zijn gek daar in Holland!”

De doden spoorweg

De Birma spoorlijn, gemaakt voor aanvoer van Japanse troepen en munitie naar het front in Birma tijdens de Tweede Wereldoorlog, was in een kortere tijd klaar dan gedacht. De spoorlijn liep vanuit Bangkok, Thailand het toenmalige Siam, dwars door het oerwoud over kloven en rivieren naar Moulmein in Birma. Meer dan 15.000 krijgsgevangenen uit Nederlands-Indië, Australië en Groot Brittannië en 100.000 Romoesha (dwangarbeiders uit Indië) kwamen om het leven. In Juni 1942 werd er een begin gemaakt met de werkzaamheden en in oktober 1943 was de 415 kilometer lange spoorweg klaar. Japanse ingenieurs hadden berekend dat de werkzaamheden 5 jaar in beslag zouden nemen. In juni 1944 reden de eerste Japanse treinen over de doden spoorweg.